

Kulturmiljöavdelningen
Kulturminnesenheten
Jan Karlsson

2005-12-13

Dnr: 315-3648-2005

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 STOCKHOLM

Remiss - fråga om byggnadsminnesförklaring av Kulturhuset, Skansen 23, Stockholms stad och län

Länsstyrelsen i Stockholms län har 2005-10-07 remitterat rubricerade ärende till Riksantikvarieämbetet (RAÄ) för synpunkter.

RAÄ:s bedömning

RAÄ bedömer att Kulturhuset i Stockholm har ett mycket högt kulturhistoriskt värde, tillika ett lika högt symbolvärde och arkitektoniskt värde. RAÄ anser även att det immateriella värdet är stort med hänvisning till institutionens koppling till den nationella kulturpolitiken, att institutionen blivit en internationell förebild samt till Kulturhusets egen publika verksamhet. Riksantikvarieämbetet anser att Kulturhuset väl uppfyller de krav som skall ställas på en byggnad som skall förklaras som byggnadsminne. Detta även med tanke på de förändringar som gjordes inför Kulturhuvudstadsåret 1998. Stockholms innerstad har även utpekats som en miljö av riksintressen för kulturmiljövården Riksantikvarieämbetet vill därför även anföra att Kulturhuset är del av den modernistiska helhet som miljön Sergels torg fram till Hötorget, inkluderande Sergelgången och de fem Hötorgsskraporna, utgör.

Inledning

Kulturhuset i Stockholm är en del av den nygestaltning som Nedre Norrmalm fick när cityplanen från 1962 genomfördes. Byggherre var Stockholms stad, arkitektävlingen 1966 vanns av Peter Celsing. Byggnaden uppfördes mellan åren 1969 och 1970, och invigdes 1974. Sveriges huvudstad fick inte bara ett kulturhus; genom byggnadens placering sattes också punkt för en flerhundraårig diskussion om dragningen av en paradgata från Norrtull till slottet. De olika verksamheter som huset planerats för flyttade sedan allt eftersom in. Stockholms kulturhus har i praktiken fungerat och uppfattats som Sveriges kulturhus.

Kulturhuset som en del av kulturpolitiken

Verksamheterna som Kulturhuset byggdes för präglades av 1960-talets offentliga debatt om kulturens förhållande till det demokratiska samhällsbygget. Den debatten lade även grunden till 1974 års kulturpolitik.

2005-12-13

Dnr: 315-3648-2005

Kulturminnesenheten

Den modell som blev verklighet var en kombination av nya idéer där verksamheter som den öppna läsesalongen, satsningar på folklig kultur, konstutställningar, workshops för musik, konst och teater, scener för samtida musik, dans och teater, ungdomsaktiviteter av olika slag, föreläsningar, filmvisning och så småningom landets enda bibliotek för serier. Samtidigt bestämde sig Stockholms kommun för att kulturförvaltningen och till en början även informationsadministrationen skulle ha sina lokaler i huset. När idén att flytta Moderna museet till Kulturhuset inte realiserades bestämde man sig för att låta Kulturhusets utställningsverksamhet och workshops vara särskilt inriktade på samtida konst i dess olika former.

Kulturhuset som mötesplats

En av tankarna med Kulturhuset var att det skulle fungera som en demokratisk mötesplats. Det kan avläsas i arkitekturens öppenhet med de många genomsiktliga glasrutorna i fasaden – så att verksamheten i huset mötte även för den som passerade ute på Sergels torg. Det kan också avläsas i Kulturhusets placering som mur tvärs Brunkebergsåsen och mot det kungliga slottet, och hur det ramar in huvudstadens mest centrala rum åt medborgaren. I planlösningen inomhus går öppenheten igen t ex i de stora ytorna och hur man rör sig mellan rummen och de olika planen. Den gemensamma entrén med Stockholms stadsteater gör det tydligt att kulturinstitutionerna hör samman. Denna entré är ett av resultaten av förändringarna som gjordes i huset inför Kulturhuvudstadsåret 1998. Att huset är en mötesplats kan även mätas i delaktighet från allmänheten – t ex vad gäller ungdomsverksamhet och det som händer på husets scener, eller att det fortfarande alltid är fullt vid schackborden. Andra viktiga mötesplatser är Panoramakaféet och Teaterbaren. Även Designtorget, med sin grundtanke att små producenter enkelt ska kunna marknadsföra och sälja sina produkter, och bokhandeln som erbjuder speciallitteratur om konst är viktiga mötesplatser.

Kulturhusets symbolvärde

RAÄ vill även framhålla Kulturhusets i Stockholm stora symbolvärde, såväl för stadens egna invånare som för landet som helhet. Den offentliga kulturpolitiken och att den ska vara tillgänglig för alla, kan ses materialiserad i Kulturhuset. Värdet består i blandningen av olika kulturverksamheter, dvs i förverkligandet av den samtida kulturpolitiken. Kulturhuset har i många fall fungerat som ”det kulturens vardagsrum” som var målsättningen när exempelvis läsesalongen öppnade i början på 1970-talet. Särskilt förverkligades därmed idéerna om ett hus öppet för alla. Det är en kulturpolitisk inriktning som ligger helt i linje med RAÄ:s målsättning att sätta människan i centrum.

2005-12-13

Dnr: 315-3648-2005

Kulturminnesenheten

Kulturhuset som internationell förebild

Kulturhuset är inspirerat av internationella förebilder, liksom det självt kom att bli en förebild då diskussionerna i Stockholm följdes i andra delar av Europa. Det tydligaste exemplet är Centre Pompidou i Paris som invigdes 1977. Där satsade man också på folkbibliotek, lekstuga för barn, filmsalonger mm. I Paris genomfördes idén att förlägga landets moderna konstmuseum till byggnaden.

Kulturhuset som nationell arena

RAÄ vill peka på att Kulturhuset också är del av utbyggnaden av liknande institutionsbyggnader i Sverige, där medborgarhusen i Eslöv (1950-tal) och Örebro (1960-tal) är två tydliga exempel. Mycket likt vad gäller verksamheten – men i en annan skala – är kulturhuset i Skövde från 1964.

Kulturhuset har inte bara genom sitt läge i huvudstaden och den betydelse detta för med sig en central betydelse för landet som helhet. RAÄ vill understryka att det genom sin verksamhetshistoria har det spelat en direkt roll för landets demokratiska styresskick. År 1971 övergick Sverige från två- till enkammarriksdag. Lokalerna i Riksdagshuset på Helgeandsholmen räckte då inte till de 350 ledamöterna. Ett tillfälligt riksdagshus behövdes och diskussionerna kom snart att handla om att ordna detta i Kulturhuset där byggnadsarbetena fortfarande delvis pågick. Den lokal som var planerad för Stadsteatern nyttjades under riksdagstiden som plenisal. Kontrasten mellan det nya Riksmötets öppnande och den gamla Riksdagens högtidliga öppnande blev tydlig när Kungen åkte rulltrappa upp till plenisalen. Riksdagen fanns kvar i Kulturhuset fram till 1983 då man flyttade tillbaka till det ombyggda Riksdagshuset. Kulturhuset berättar därmed en del av Sveriges politiska historia. Kulturhusets historia som tillfälligt riksdagshus bidrar till dess stora kulturhistoriska värde. För landets kulturinstitutioner, bland annat museerna, är Kulturhuset en nationell producent av utställningar som inte sällan lånas/köps in. Därmed når man en större publik som inte bara sträcker sig till husets besökare i Stockholm.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Birgitta Johansen efter föredragning av 1:e antikvarien Jan Karlsson. Även enhetschefen Margareta Gavatin, arkitekt Kersti Berggren och antikvarie Fredrik Blomqvist har varit med om den slutliga handläggningen.

Birgitta Johansen
Avdelningschef

Jan Karlsson

YTTRANDE

4 (3)

Kulturminnesenheten

2005-12-13

Dnr: 315-3648-2005

1:e antikvarie